

Els tresors de Poblet

L'existència de tresors amagats dins el clos de Poblet constitueix una llegenda que perdura des de la primera fugida dels monjos d'aquell monestir a l'any 1822.

Anteriorment, havia ja estat molt buidat d'habitants d'aquell cenobi. Fou en 1809 quan es reunien les tropes franceses manades pel general Suchet en diferents llocs de la nostra província per a anar al setge de Tarragona. Quan les primeres avançades franceses baixaren de la província de Lleida pels camins de la Segarra, els monjos espaordits guardaren en vuit o nou cofres les millors riqueses en or, plata i pedres precioses que tenia la Sagristia de la santa casa i les enviaren a Tarragona baix la custòdia del Capítol de la Seu. La mateixa amenaça de l'invasor francès repetint-se aviat a Tarragona féu embarcar el tresor pobletà cap a Palma de Mallorca d'on sols fou retornat i reintegrat al Monestir de la Conca de Barberà quan hagueren desaparegut tots els perills de la invasió.

Amb l'època constitucional que inaugurà a Espanya la sublevació de Riego l'any 1820, es presentaren altres perills per al monestir pobletà. Amb mal consell foren acullits en els edificis de la bosseria i del primer clos aquells frares trapenses expulsats de França per la Revolució de 1792 vinguts en primer terme a Reus i allotjats en el nostre santuari de Misericòrdia i finalment establerts a la granja de Santa Susanna al regne d'Aragó, els quals, decidits partidaris del primer moviment carlista que l'any 1822 s'iniciava baix el nom de partit apostòlic, expulsats del seu monestir, refugiats a Poblet, i allí sublevats a favor del germà de Ferran VII, reuniren una patuleia d'uns tres cents homes que portaren a Urgell baix el comandament del general Romagosa formant la famosa regència que motivà entre altres mides preses pel govern de Madrid la primera supressió de Poblet.

Llavors es tancà el Monestir, els seus monjos i frares s'escamparen pels pobles veïns, alguns tornaren a la clausura com exclaustrats i l'Administració d'Hisenda de la província s'incautà de quantes joies formaven el tresor litúrgic de la casa venent les de més valor i sols guardant les necessàries per al culte que encara servaven a Poblet els pocs monjos retornats. Tant fou així que en carta de 4 de juliol de 1832 escrita per l'Abad Sebastià Gatell a l'Arquebisbe de Tarragona don Sebastià de Echanobe, es dóna notícia de la venda de la custòdia regalada al Monestir per don Pere Anton d'Aragó i adquirida per dos argenters de Barcelona pel preu de 6.500 duros. Probablement, el metall, que era or pur, valia més; les pedres precioses de què estava adornada aquesta joia no es comptaren per res.

Dels tresors litúrgics de Poblet retornats als monjos en 1824 per les oficines del Crèdit públic de Tarragona se'n conserva l'inventari. La seva llista és ja moltíssim més curta que la feta quan es reberen les donacions de la família dels ducs de Cardona. En ella no figurava joia més rica que la custòdia d'or, adornada de diamants, rubís i turqueses en número considerable. La corona imperial o sigui la que en les grans solemnitats adornava la testa de la Verge Maria a l'altar major era ja de fullola

de plata amb pedres inferiors segons la seva descripció de l'inventari. Una dotzena de reliquiàries de plata, incensers, Vera-Creu, imatges de Crist i palli formaven la quasi totalitat de les joies que restaven en aquella sagristia.

Acabà el Monestir per ésser abandonat dels monjos i sense cap guardià que cuidés de la seva custòdia. Els pagesos dels pobles immediats entraren en la mongia saltant les parets de les seves muralles primer i després esfondrant les portes de la real i de l'església. Prengueren quants objectes pogueren ésser útils en les seves cases, especialment mobles de les celles i metalls de reix i baranes, i causaren pèrdues de certa consideració i danys que a l'ésser reparats des de 1824 costaren més de cent mil duros al Monestir.

En aquest temps es creà la primera llegenda dels tresors amagats de Poblet. Realment, entre els objectes del culte que existien a Poblet i els que foren entregats al Crèdit públic hi havia certa important diferència de la qual mai es tingué compte complet. El mateix Abad de Poblet en carta de 16 de maig de 1832 deia a l'Arquebisbe de Tarragona que realment deu anys abans varen desaparèixer del Monestir: "1.º, una custodia de oro guarnecida toda de piedras preciosas. 2.º, una corona de la Santísima Virgen, de plata guarnecida de piedras. 3.º, dos o tres incensarios de plata. 4.º, algunos cálices de plata. 5.º, se ignora cuántos fueron los Crucifijos que se llevaron y si entre ellos había alguno de oro."

Hem vist que de la llista dels objectes anteriors, el Govern havia venut la custòdia a Barcelona.

La primera notícia d'un tresor o, per a dir les coses pel seu nom, la primera preparació d'un "timo de l'enterro", a Poblet, tingué lloc en 1832, vingué de França i es perpetrà de la manera següent. El secretari de cambra de l'Arquebisbat de Marsella, Mr. Cailhot, escrigué en data del 2 de maig una carta confidencial a l'Arquebisbe de Tarragona notificant-li haver sapigut que els objectes litúrgics més amunt descrits i valorats en 300.000 francs es trobaven amagats en cert lloc conegut de la persona que li feia la denúncia i que mitjansant una bona recompensa indicaria el lloc de l'amagatall. L'Arquebisbe de Tarragona trameté la notícia a l'Abad Gatell qui molt sensatament respongué que eren moltes les joies que faltaven al Monestir i que sens dubte donaria una bona gratificació proporcionada a les que poguessin descobrir-se. Però es negà rodonament a bestreure un cèntim per a fer exploracions.

Aquesta correspondència es troba actualment a l'Arxiu Metropolità de Tarragona i ha estat desenterrada per l'Arxiver Sr. Sanç Capdevila i publicada en un dels darrers nombres de "La Cruz". Mossèn Capdevila diu que la resposta de l'Abad de Poblet fou tramesa al secretari Cailhot qui en data 19 de juny del mateix any 1832 remet una lletra de un tal Joan Bta. Callier — qui probablement era l'agent del negoci — en la qual diu que d'aquells tresors ne podrien treure 400 mil pessetes i que ja els hi ofrenaven 60 mil francs pel descobriment de la Custòdia i de la corona de la Verge, però tingueren escrúpol per ço com es tracta de coses sagrades i robades; referent a la retribució — diu — que, si el tresor no es troba, no vol res més que la meitat de les despeses del viatge o sia 40 duros.

Enterat l'abat Gatell de la proposició de Callier diu al senyor Arquebisbe, amb lletra de 4 de Juliol: "me parece que lo màs acertado sería, venerando siempre el parecer

de V. E. I., que se digese al tal sugeto que pusiese en manos de V. E. I. las tales alhajas que se le abonarían todos los gastos de conducción y a más se le daría una gratificación cual pareciese a V. E. I...”

Sembla que, desestimat el misteriós negoci per l'Abat de Poblet i per l'Arquebisbe, fou proposat a algun particular, car a l'octubre d'aquell mateix any trobem a un tal Josep Romero fent excavacions clandestines dintre d'una casa de Valls, sota la direcció de l'esposa de Callier a la qual la gent anomenava la *Madama*.

La presència de la francesa i els afers de Romero varen excitar la curiositat del poble d'una manera tan extraordinària que no fou possible mantenir el secret.

Una vegada esbombada la notícia es feren comentaris de tota mena i fins hi prengueren cartes les autoritats. El mateix Capità General, al 20 d'Octubre, escrivia al referit Romero l'ordre de donar-li compte dels tresors que havia trobat, a qui s'havien entregat i per quin motiu, qui era la francesa, la seva autorització, etc., etc. Romero li contestà explicant-li tot el negoci i demanant-li permís per a continuar les excavacions fins aleshores fracassades. El Capità General, per bé que creu que es tracta d'una farsa, li concedeix la instada llicència.

En reprendre l'escorcoll la *Madama* apareix més confosa que al principi; escriu al seu marit demanant-li nous senyals; el marit contesta que els fantàstics tresors són al soterrani del davall del rebost; però el pobre Romero a força d'excavar es va haver de convèncer de què en tota la casa no hi ha cap rastre de soterrani; i així s'acabà el negoci.

De l'any 1824 al 1835, a Poblet no passa res: és a dir, es treballa pobrement i laboriosament en corregir les malifetes de l'abandó de l'època constitucional. Frares i monjos tracten com formigues de tornar a casa quants objecte fóren sostrets i ho aconseguen, especialment en llibres, papers, campanes i mobles; de joies no es troba rastre d'haver-ne rescatat ni una sola.

Però vé l'any trenta cinc. La destrucció dels convents i monestirs de Catalunya i la supressió de les ordres monàstiques a tota Espanya. Poblet resta abandonat durant molts anys; d'un cop a l'altre, s'hi posen guardes pagats amb un ral i mig diaris cada u i que s'allotgen a la capelleta de la Verge del Xiprer davant la porta real. Però les portes estan esfondrades i oberts els murs que tancaven la mongia. A la destrossa de monuments i d'edificis segueix el robatori d'objectes; un dia fins es fa fonedís un dels escuts d'alabastre dels Cardones que hi havia als panteons, pessa pesada i de més de cinc pams d'alçària. De portes, finestres, teules no en resta res.

Llavors ha nascut ja la segona llegenda dels tresors amagats fonamentada pel fet d'haver-se descobert certs objectes de culte en el trespol del dormitori de novicis. Aquella immensa sala que encara avui tot visitant de Poblet admira, tenia diversos destins. En la seva primera meitat pujant per l'escala de l'església, hi havia la gran caixa del rellotge, el pas a les sales de l'Arxiu i a una banda i altra de les dues parets habitacions convertides en magatzems on es dipositaven els objectes de culte que no eren sempre requerits a l'església, tals com alfombres, catifes, candelers, túmuls, fustam del monument i altres coses semblants. Més avall, o sigui en la segona part de la sala, hi havia les celles dels novicis la divissió de les quals es marca en les parets del mo-

numental saló. Entre els trespols i les parets d'aquest lloc s'agencià un amagatall, on deixaren els frares els objectes que pel seu volum no havien pogut endur-se'n a l'Espluga de Francolí, i el lloc fou descobert per un veí de Vimbodí nomenat el jaio Maó qui en 1839 trobà el forat d'entrada a l'amagatall i pogué carregar la sàrria d'un rue que havia muntat per anar al Monestir. Anà al poble a buidar la seva troballa i sense dir res a ningú tornà a Poblet a carregar de nou i al dirigir-se a casa fou encarat per una partida de carlistes al veïnat del pas del Coll roig. L'home no volgué aturar-se i rebé una descàrrega que el deixà estès mort, però el rue espantat galopà vers Vimbodí i a l'ésser detingut a l'entrada del poble li foren trobats els objectes que portava.

Una partida de veïns, portant davant a l'alcalde, anà desseguida a Poblet. Trobà el lloc de l'amagatall, el buidà portant a Vimbodí tots els objectes que allí hi havia, que foren tancats en vint-i-dues caixes per sortós miracle desaparegudes d'aquella casa de la vila. Mai s'ha sapigut on anaren a parar aquells objectes i sols algun cop els passejants per les vores del riu veïen a les dones que rentaven la roba de les seves cases protegint les seves faldilles amb davantals tallats de tapissos flamencs o de catifes mores.

Però l'exemple fou encomanadís. Les gents d'aquells voltants es llensaren sobre Poblet i ho socavaren tot no deixant potser un pam de terra sense remourer. Segons dades oficials, hi hagué moments en què cavaven els trespols de Poblet més de cinc centes persones alhora escampades pel palau real, església, claustres i totes les habitacions dels seus entorns. Apellaren no solament al seu engeni per a descobrir els sospirats tresors si no que buscaren auxili a tota classe de mitjans sobrenaturals: allà anaren a dojo les sonàmbules i una d'elles descobrí que dintre del pilar de l'església a la part del presbiteri on es sentava el sepulcre d'Alfons II d'Aragó hi havia una escala de caragol comunicant amb un soterrani i guardador de les amagades riqueses del Monestir. Els que han visitat Poblet cinquanta anys enrera podran recordar que els fonaments d'aquella pilastra havien estat completament descalsats; així havien permanescut durant més de vint-i-cinc anys, i no vingué l'església a terra perquè encara més d'un cop es veuen miracles a la vida.

Potser una de les notes més curioses d'aquesta recerca de tresors fou donada l'any 1841 per dos aragonesos que venint de Terol es presentaren a Vimbodí per a requerir l'auxili moral i material dels seus veïns més acomodats. Portaven uns plànols compostos de tres o quatre trossos i uns certificats que revelaven amb més o menys claretat el lloc on es trobava enterrada una caixa de ferro contenint un ric servei de cobert d'or i plata que els abats de Poblet usaven per les visites de reis, cardenals, nobles i prelats que el Monestir solia rebre. Es formà a Vimbodí una companyia dirigida per un jove caçador mort no fa una quarantena d'anys, i amb l'auxili dels papers presentats pels aragonesos començaren a excavar en diferents parts de la casa. Finalment, en la segona sala de la biblioteca o sigui la general del Monestir, situada al costat de la de don Pere d'Aragó, es desenterrà una vella caixa i dintre d'ella aparegué el ric servei de plata i or. Posat en un lloc segur amb totes les precaucions dintre el mateix Monestir, els de Terol digueren que no tenien mitjans d'emportar-se'l ni relacions per a

disposar de la part que els corresponia i demanaren als de Vimbodí que els paguessin en diners. El caçador, que no acabava de veure clar l'assumpte, prengué un cobert d'amagat i digué que anava a Vimbodí a cercar la moneda, però, allí veieren desseguida que el metall del cobert era sols estany daurat i la indignació causada pel fet motivà que una part dels interessats s'armessin de garrots i acometessin als aragonesos que fugiren com pogueren fins a trobar-se a les portes de Montblanch. Finalment, el govern acabà per preocupar-se d'aqueixa situació que de seguir hauria ocasionat la ruïna total del Monestir, i per mitjà del Secretari de la Junta Central de Monuments, senyor Carderera, envià una enèrgica ordre al governador civil de Tarragona manant-li que fés parar l'escàndol de les excavacions i que castigés amb mà severa als que anessin a profanar aquella sagrada terra.

En un altre article parlarem de tentatives posteriors fetes a Poblet per a trobar alhages i diners.

PERE LLORD